

Hör göken han gal

– Hur kan ekologiskt lantbruk och
samhället gynna den biologiska
mångfalden?

Kungl. Skogs- och
Lantbruksakademiens
Årg. 142 • Nr 27 • År 2003

TIDSKRIFET

Ansvarig utgivare: Akademiens sekreterare och VD Bruno Nilsson
Redaktör: Gunilla Agerlid

Hör göken han gal

– Hur kan ekologiskt lantbruk och samhället gynna den biologiska mångfalden?

Seminarium den 18 juni 2003
i samarbete med Ekologiskt Forum

Sammanfattning av föredrag och diskussion

Publiceras enbart elektroniskt på akademiens hemsida www.ksla.se

Sammandrag av vetenskapsjournalist Nils Lindstrand
Redovisningen sammanställd under medverkan av
akademiagronom Karin Höök

Innehåll

Inledning	
<i>Bruno Nilsson</i>	5
Linds gård ett exempel på ekologiskt lantbruk	
<i>Thomas Björklund</i>	6
Presentation av seminariet	
<i>Inger Källander</i>	7
Ekologiskt lantbruk viktigt för miljömålen	
<i>Urban Emanuelsson</i>	8
Stora skillnader även mellan ekologiska gårdar	
<i>Johan Ahnström</i>	10
Helhet och verklighet	
<i>Thomas Hagberg</i>	12
Politik och mat alltid kopplade	
<i>Erik Fahlbeck</i>	13
Kommunikationsgrupp vill se handling	
<i>Hanna Bergeå</i>	15
Diskussion i grupper	17
Deltagarlista	20

Tidigare utgivna nummer finns uppräknade på omslagets tredje sida

Inledning

Akademiens VD *Bruno Nilsson* hälsade deltagarna välkomna till seminariet om ekologisk mångfald på Linds gård, nära Flen i Södermanland. Bruno Nilsson beskrev hur Ekologiskt Forum bildats under 2002, på initiativ av "Aktionsplan 2005" och jordbruksministern, för att främja produktionen av ekologiska livsmedel. KSLA valdes som huvud-

man, eftersom Ekologiskt Forum är tänkt att vara ett öppet forum där alla kan delta, och KSLA som oberoende organisation ansågs lämplig att leda ett sådant forum. Tre större aktiviteter har hittills genomförts, där många parter och enskilda kunnat framföra idéer samtidigt som diskussionen uppmuntras.

Linds gård ett exempel på ekologiskt lantbruk

THOMAS BJÖRKLUND

Lantbrukare
Linds gård
Södermanland

Dagens andra värd, lantbrukaren *Thomas Björklund*, berättade om hur ekonomiska skäl vägt tungt vid valet av ekologisk produktion. – Det här är en liten gård, för liten för att existera egentligen, men vi håller oss kvar, sade Thomas Björklund som bor på Linds gård med hustru och tre barn.

Ett sätt att överleva på gården var att övergå till ekologisk lantbruk och samtidigt tjäna

en del pengar på naturvårdsinsatser och stuguthyrning med mera.

Gården har grisar och hästar, men även produktion av dinkelvete. Thomas Björklunds föräldrar har rustat upp en gammal kvarn, där en del av vetet nu blir stenmalet vetemjöl som säljs i några butiker, samt via Internet.

Presentation av seminariet

INGER KÄLLANDER

Ordförande

Ekologiska Lantbrukarna

Inger Källander, ordförande i Ekologiska Lantbrukarna, konstaterade att mångfald är en central fråga för det ekologiska lantbruket, och kanske den fråga som orsakat mest diskussion. – Det finns en underliggande ”naturlighet” som princip i ekologiskt lantbruk, menade Inger Källander. En sådan princip finns även som underlag för konventionellt lantbruk, men diskuteras där på ett annat sätt. Naturligheten är något som man försöker sälja som ett mervärde för ekologiska produkter.

Inger Källander konstaterade också att utbildningsbehoven är stora, och att det fort-

farande ofta finns ett steg att ta från diskussioner till handling. Deltagarna i dagens seminarium skulle kunna bidra genom att:

- Belysa kunskapsläget.
- Diskutera hur vi kommer vidare. Vem ska göra vad, hur mycket kan bonden göra?

Inger Källander konstaterade också att man valt att inte ta upp frågan om GMO (genförändrade grödor) i dagens seminarium, även om det vore högst relevant när man diskuterar mångfald; den frågan är så stor att den kräver ett eget seminarium.

Ekologiskt lantbruk viktigt för miljömålen

URBAN EMANUELSSON

Föreståndare

CBM, SLU

Uppsala

Urban Emanuelsson, föreståndare för Centrum för Biologisk Mångfald, beskrev ekologiskt lantbruk i förhållande till Sveriges 15 miljömål. Det mest relevanta att titta på är som regel delmålen, menade Urban Emanuelsson. Dessa är mer konkreta och tidsbegränsade.

Det av huvudmålen som mest har betydelse för ekologiskt lantbruk är "Ett rikt odlingslandskap", med delmål som "Skötsel av ängs- och hagmark" samt satsningar på bland annat bevarande av genetiska resurser hos domesticerade arter, bevarande och nyskapande av småbiotoper, kulturelement och lantbrukets ekonomibyggnader. Men även målen om minskad övergödning och giftfri miljö har kopplingar till ekologiskt lantbruk.

Urban Emanuelsson berättade också att ett sextonde miljömål är under utarbetande. Detta handlar om biologisk mångfald.

Inom målet "Ett rikt odlingslandskap" noterade Urban Emanuelsson att ängs- och betesmarker är viktigast; alla existerande marker ska behållas, och restaurering av särskilt viktiga miljöer ska genomföras. – Sverige har vänt trenden, menade Urban Emanuelsson. Flera bra åtgärder har genomförts, men just frågan om mångfald är knepig. Det har flera

gångar visat sig att de artrikaste miljöerna, de finaste hagmarkerna, finns där miljöerna är ålderdomliga och nästan bortglömda.

Genetiska resurser är också viktiga att skydda och behålla. Ett nytt åtgärdsprogram som gäller skydd för arter och biotoper är under utarbetande, och blir betydligt skarpare formulerat än tidigare versioner.

Småbiotoper, som åkerholmar, ska enligt miljömålen återskapas, något som det redan finns lyckade exempel på i flera delar av Sverige. – Det är viktigt att vi arbetar med de stora slättbygderna, där är situationen som sämst i dagsläget, konstaterade Urban Emanuelsson.

En annan punkt är kulturelement, till exempel gamla träd. Antalet element som vårdas ska ökas med 70 procent till 2010. – När jag kom in här på logen vid Linds gård hörde jag genast svalorna, vilket är helt rätt! Bevarande av traditionella ekonomibyggnader är även det ett viktigt delmål i odlingslandskapet.

Urban Emanuelsson betonade betydelsen av att öka kontakterna mellan landsbygd och stad. – Det är viktigt att bonden är bra på att visa upp jordbruket för stadsbor. I dag tror jag ekologiska bönder är bättre på detta än de är i det konventionella jordbruket.

Över huvud taget betonade Urban Emanuelsson betydelsen av information. Han menade att skattebetalarna får dålig information om hur deras pengar används i naturvårdssammanhang.

Thomas Björklund tillade här att han själv är noga med att påpeka vad han gör och vad han får ersättning för i fråga om naturvård i samband med att han visar gården för stuggäster och besökande skolklasser.

Stora skillnader även mellan ekologiska gårdar

JOHAN AHNSTRÖM

Konsulent
CUL, SLU
Uppsala

Johan Ahnström, Centrum för uthålligt lantbruk, beskrev kunskapsläget för ekologiskt lantbruk. Hur mycket vet vi, och hur stämmer målen egentligen med de regler som finns för jordbruket?

Johan Ahnström betonade att biologisk mångfald även är en fråga om genetisk variation hos djur och odlade växter. En stor variation ger stabilare ekologi. Johan Ahnström betonade att ekologiskt lantbruk inte handlar om att skapa någon sorts museer, utan att skapa utvecklingsmöjligheter för organismerna.

Att jämföra olika sätt att bruka mark och hålla djur är inte alltid så enkelt som att jämföra konventionellt lantbruk med ekologiskt. Det finns ibland större skillnader inom dessa system än mellan dem. Ett exempel är intensiteten i jordbruket, som skiljer väldigt mycket mellan södra och norra Sverige. En annan skillnad är jordbrukets historia: hur har jorden brukats tidigare i kortare och längre perspektiv?

En fråga vid jämförelser är också hur forskningen ska genomföras; ska man försöka styra valet av grödor (vilket är bra för själva jämförelsen, men kanske inte realistiskt för respektive gård), hur ska man välja gårdar att jämföra, och så vidare. Det finns många para-

metrar som bidrar till att jämförelserna blir svåra att värdera.

Ett exempel är långliggande försök i Schweiz (som ofta refereras). Dessa ger intressanta jämförelser, men bygger på samma växtföljder, vilket inte är realistiskt.

Ekologiskt lantbruk inte bara negationer

– Det är viktigt att betona att ekologiskt lantbruk inte bara är en fråga om att säga nej till saker, menade Johan Ahlström. Vi bör marknadsföra vad ekologiskt lantbruk står för, i form av växtföljder, mikrobiologisk kvävefixering och recirkulering av gödsel och växter.

De faktorer som avgör hur mycket som kan göras för ekologisk mångfald handlar inte bara om ekologi, menade Johan Ahlström. Böndernas beslut grundar sig även på sociala frågor (vad accepteras i bygden) och frågor kring tid och pengar. Hur mycket har man råd som bonde att satsa på åtgärder för mångfald? En ytterligare svårighet är att mycket kunskaper i dag finns utanför gården. Detta gör bondens styrförmåga mindre.

Thomas Björklund kommenterade att hans eget arbete med naturvård hade börjat med att han såg en inkomstmöjlighet, men att han i takt med ökade insatser också lärde sig mycket och fick ett ökat intresse för naturvården. – Detta har i sin tur lett till att jag bättre kan ta hänsyn till mångfalden i det dagliga arbetet, något som jag och många andra bönder försöker göra men inte alltid har kunskaper nog att göra rätt.

Metaanalys ger vikt åt tunga frågor

Johan Ahnström beskrev några metoder som används för att få bättre jämförelser mellan olika typer av lantbruk. En är så kallad meta-

analys, som gör det möjligt att vikta olika faktorer, så att de mest centrala punkterna får en större betydelse för utvärderingen.

En annan teknik är så kallade sign-tester. Detta är en statistisk sammanställning och analys av vetenskapligt publicerat material. De sign-tester som SLU gjort visar på fler och tätare förekomst av de flesta organismgrupper på ekologiska lantbruk. De flesta undersökningar som finns med i detta material är från Danmark och Storbritannien.

Något som nästan helt saknas i forskningen hittills är undersökningar av hur det ser ut utanför själva åkermarken. – Ytterst är det alltid brukarens värderingar och möjligheter som avgör utvecklingen, menade Johan Ahnström.

Helhet och verklighet

THOMAS HAGBERG

Lantbrukare
Kaprifolkött
Bohuslän

Thomas Hagberg är lantbrukare i Bohuslän. Han berättade om den satsning som gjorts på så kallat Kaprifolkött. Detta varumärke kräver att produktionen dels klarar villkoren för KRAV-märkning, plus att producenten ska hålla djur på bete i skärgårdsområdet. Syftet är att bidra till ett vackert landskap i Bohuslän. Initiativet kommer från författaren och biologen Stefan Edman. Allt Kaprifolkött köps och säljs till konsumenter av Coop Forum. – Det har funnits en viss rädsla för att sticka ut, en oro för grannarnas reaktion, medgav Thomas Hagberg. Samtidigt har satsningen dragit till sig intresse från andra lantbrukare, och Thomas Hagberg fick tidigare i år besök

av en grupp rapsodlare, som ville hålla koll på en av de senaste trenderna inom lantbruket. – Det här har i första hand varit ett sätt att överleva som livsmedelsproducent, sade Thomas Hagberg. Vi får lite mer per kilo än för vanligt KRAV-kött, och efterfrågan har varit god.

I likhet med Thomas Björklund på Linds gård försöker även Thomas Hagberg att använda sina resurser maximalt. Bland annat använder han sin utrustning och sina anställda till att sköta kommunal mark, något som gör det möjligt att hålla en utrustning som samtidigt kan användas i ett naturvårdande jordbruk.

Politik och mat alltid kopplade

ERIK FAHLBECK

Forskarassistent

Institutionen för ekonomi, SLU

Uppsala

Det har alltid funnits en koppling mellan mat och politisk makt. Den förste jordbruksministern man känner till är Josef i Bibeln (han med drömtydningarna). Han fick faraos uppdrag att administrera en jordbrukspolitik som kunde utjämna livsmedelstillgången mellan olika år. Makthavarna i Rom köpte röster för "bröd och skådespel".

Erik Fahlbeck, Inst. för ekonomi vid SLU, konstaterade att den politiska inblandningen i livsmedelsproduktionen har fortsatt. I slutet av 1800-talet började USA-producerat spannmål att komma till Europa, något som gav olika reaktioner i olika länder. Sverige skyddade sin egen produktion med tullar, i likhet med Frankrike och Tyskland, medan Danmark, Storbritannien och Holland avstod från sådana åtgärder. Dessa val under sent 1800-tal har med enstaka undantag haft en tydlig påverkan på grunddragen i den jordbrukspolitik som länderna för ännu i dag.

Efter andra världskriget kom så Tyskland och Frankrike överens om priser för livsmedel, kombinerat med gränsskydd, för att skydda de egna bönderna.

I dag formuleras jordbrukspolitiken inom EU i CAP (Common Agricultural Policy). CAP:s mål är att främja teknisk utveckling inom jord-

bruksområdet, och därigenom främja ekonomisk utveckling för bönderna.

– CAP berör inte biologisk mångfald, konstaterade Erik Fahlbeck.

När nya behov funnits, till exempel vid utvidgningar, har man lagt till nya regler utan att ta bort något, vilket har skapat ett mycket tungt och komplicerat system. Nya ambitioner har hela tiden tillkommit.

Det är svårt och trögt att ändra politikens inriktning, menade Erik Fahlbeck. För att göra detta krävs ett stort tryck, gärna med ekonomiska förtecken. Men även då man lyckas blir det ändringar i detaljer, ofta som sagt i form av tillägg för att lösa problem som uppstått. Grunden i CAP ändras inte ändå.

1992 var första gången som EU ändrade i CAP på grund av åsikter som kom utifrån, från WTO och USA:s regering. Då gjorde man också vissa fundamentala ändringar. Man tog bort en del av gränsskyddet, och började stödja produktionen direkt i stället för via priset. – Nästa steg kan bli att man tar bort kopplingen till produktionen, menade Erik Fahlbeck. Man har samtidigt lagt till nya ersättning som är kopplade till insatser för naturvårdande insatser.

Ändringar inför utvidgning

Nu talas om ett nytt grundläggande förslag för CAP från Kommissionen. Detta förslag har fått stöd i form av en överenskommelse mellan Chirac och Schröder, eftersom jordbruksministrarna har svårt att komma överens i sina diskussioner.

– Vi behöver göra eventuella ändringar i CAP i god tid före östutvidgningen, menade Erik Fahlbeck. Det skulle inte se bra ut att genomföra stora ändringar i jordbrukspolitiken dagen innan utvidgningen träder i kraft. De nya länderna måste få tid att anpassa sig. Jordbruket är en viktig del i de nya ländernas ekonomi.

Ett problem är enligt Erik Fahlbeck att många personer och grupper som själva tjänar på den nuvarande politiken driver på för att stoppa ändringar.

Erik Fahlbeck trodde att en av de kommande ändringarna blir att det blir mer pengar till biologisk mångfald och andra miljövårdsåtgärder. – Risken är dock att man vill för mycket, och samtidigt kompromissar för mycket med formerna för detta stöd, vilket skulle kunna ge en fullkomlig djungel av administration. Men samtidigt finns här en möjlighet att överföra mycket pengar till dessa delar av jordbruket.

Erik Fahlbeck menade att ett grundläggande problem med EU är att det inte ger möjlighet till nära och individuella hänsyn. – Man kan inte i EU-sammanhang säga att ”vi gör på ett sätt här, men din grannes förutsättningar är annorlunda”.

En väg för att få en snabbare utveckling skulle kunna vara att fristående organisationer formulerar reglerna och inte väntar på EU. Det skulle ge mer att ge pengar och styrmedel till dem som brinner för dessa frågor än vad man får med hjälp av generella regler. Samtidigt avlastar det de tjänstemän som i dag har svårt att hinna med alla ansökningar om olika ersättningar.

Det finns positiva exempel på detta i både

Storbritannien och Holland. Men då gäller det att hålla hårt på reglerna och inte förstöra trovärdigheten. Ett konstaterat brott mot sådana ”egna” regler förstör snabbt trovärdigheten för hela systemet.

Mångfald behövs även för systemen

– Det viktigaste i dag är att få en mångfald i fråga om överföringssystem, menade Erik Fahlbeck. Det finns en risk i om politiker inte tillåter att man testar många olika system. Jag skulle vilja se betydligt större skillnader i stöden till olika regioner i samma land. För jämförelsens skull även till regioner med likvärdiga förutsättningar. Det är också svårt att vara tillräckligt ambitiös i uppföljningen. Här bör stödet från myndigheterna öka.

Fråga från publiken: vilket tryck finns från fattiga länder att ändra i CAP? Erik Fahlbeck: Märkligt nog inget alls. Det finns som sagt en stark tendens att olika särintressen snarare tjänar på och skyddar den nuvarande politiken.

Thomas Hagberg menade att politiken ändras för snabbt i dag, det är svårt att få långsiktighet. Erik Fahlbeck höll med, och menade att politikens uppgift egentligen är att ge mer långsiktiga förutsättningar, men att det nästan är tvärtom i dag.

Andra synpunkter från diskussionen kring Erik Fahlbecks anförande:

- Satsa pengar på information, utbilda allmänheten
- Sluta satsa pengar på transporter

– Det är trots allt bättre att satsa pengar på att slippa fel produktion än på att få mer av fel produktion (som spannmål). Ännu bättre att betala för rätt produktion, men där är vi inte ännu, konstaterade Erik Fahlbeck.

Kommunikationsgrupp vill se handling

HANNA BERGEÅ

Forskningsassistent

Institutionen för landskapsplanering, SLU

Uppsala

Hanna Bergeå, berättade om den grupp hon ingår i, som arbetar för att utveckla kunskaperna om information kring ekologi och miljö. Denna grupp består av både naturvetare och beteendevetare. – Lantbrukaren bör få en större roll inom naturvården, eftersom han eller hon har lokala kunskaper och samtidigt engagemang för sin mark, menade Hanna Bergeå.

Vid SLU utvecklar man modeller för hur man stegvis kan öka kunskap och engagemang hos olika grupper. Stegvis kan man öka engagemanget från oengagerad via "naturkänsla" till "ekologisk insikt och förståelse" och vidare till "miljöpoltiskt engagemang". Naturkänslan är en viktig bas för engage-

manget, som finns hos brukaren. Ett erfarenhetsutbyte mellan lantbrukare, forskare och politiker är därför mycket viktigt.

För att skapa en positiv utveckling får man börja med fakta, sedan motivera dessa och därefter visa på handlingsalternativ. Det är ofta det sista steget som brister, många gånger för att vi inte vågar ta ställning, menade Hanna Bergeå. I ett närmare samarbete med brukaren bör detta gå lättare. – Just att visa hur man kan påverka är en nyckelfråga. Det är viktigt att man utvecklar kunskapen om hur olika grupper kan nås och motiveras att agera. För att klara detta behövs en mångfald av sätt att kommunicera.

Under dagen på Linds gård genomfördes även ett praktiskt inslag. Thomas Björklund och Olle Kvarnbäck från Hushållningssällskapet i Uppsala genomförde tillsammans med deltagarna en artinventering av en hage på gården. De båda handledarna och deltagarna, fördelade på ett antal grupper, inventerade ett antal försöksrutor, och fann en mängd arter. Bland dessa fanns Låsbräken, en ormbunksväxt som kräver långvarig betes- eller slåtterhävd för att trivas.

I samband med inventeringen fördes också en diskussion om hur inventeringar kan organiseras, bland annat diskuterades möjligheterna för lantbrukare att få en större roll.

Diskussion i grupper

Under eftermiddagen genomfördes ett grupparbete, som också blev underlag för en längre diskussion. Moderator var *Bo Thunberg*, ordförande i KRAV. Han ställde några grundfrågor till grupperna att ta med sig i arbetet.

1. Vem ska producera framtidens ekologiska mat. Vad kan vi göra för att ge förutsättningar för ungdomar i dag att satsa på lantbruk. – Vid en miljö-diskussion vi hade i en skola i Värmland nämnde skolungdomarna lokal mat som en av de viktigaste frågorna. Men bara två eller tre av eleverna i den fullsatta aulan tänkte vara med och producera den, konstaterade Bo Thunberg.
2. Hur kan vi utbilda kring ekologiskt lantbruk, annat än "föreläsning". Nya pedagogiska grepp.
3. Segmenterad strategi – hur undviker vi att äta hela elefanten på en gång.
4. Hur bryter vi den mediala fördumningen – kan vi utnyttja massmedierna?

Redovisningen och diskussionen koncentrerades i praktiken till två delar:

Marknadsföring/information till konsumenter respektive hur man kan stödja framtidens lantbrukare. På grund av diskussionens karaktär av "brainstorming" redovisas den i form av idéer, utan sammanbindning.

Marknadsföring/information till konsumenter

"Det är viktigt att på alla sätt göra det möjligt för konsumenterna att göra val. Ett steg är att i butikerna kunna ange det exakta ursprunget för varor, vilken gård grisen kommer ifrån."

"Det borde finnas bra teveprogram om ekologisk produktion, i stil med Naturbruk. Fredrik Lindströms framgång med sitt språkprogram visar att man kan göra bra teve om svåra ämnen. Borde gå att göra om lantbruk och biologisk mångfald också."

"Sätt en web-adress på mjölkpaketerna och bygg upp en hemsida med information om ekologiskt lantbruk. Denna kan byggas ut med bilder från web-kameror, uppdateringar av vad som händer på gården timme för timme, och så vidare. Mycket fokus på djuren skulle skapa intresse."

"Jobba lokalt och regionalt med mediakontakter, ju närmare journalisterna finns, desto bättre."

"Prata med tevekoekarna och få dessa intresserade av matens ursprung, och av att prata om detta. När Tina pratade om KRAV-märkta ägg fick detta en stark respons."

"En viktig aspekt med teve är att vi kan visa upp bra lantbruk och visa att idealen inte bara är PR, utan stämmer med verkligheten."

"Bara information slår inte an – vi måste se till att mervärdet blir mer konkret."

"Öppenhet i verksamheten är A och O. Visa upp gårdar för vanliga människor, med hjälp av visningsgårdar och öppna hus, som konstnärer gör på många håll. Med öppna hus på flera håll skulle människor kunna åka mellan gårdarna. Kulturella inslag skulle förstärka detta ytterligare."

”Använd lantbruket som klassrum i skolan. Lantbruk kan vara grunden för undervisning i biologi, historia, kemi, matematik med mera. Det skulle ge en tidig insikt i lantbruk.”

”Engagera den stora nya gruppen av landsbygdsbor – icke-bönderna. Detta skulle bland annat ge en stor spridningseffekt eftersom dessa har många kontakter i andra sammanhang. Dessa människor är ofta också möjliga att engagera för sin nya hembyggd.”

”Gör överenskommelser med organisationer som ”Bo på lantgård” om engagemang för ekologiskt lantbruk.”

Höj statusen på böndernas arbete

Lantbrukaren utför tjänster för naturvården. Detta ska han/hon naturligtvis ha betalt för, som för allt annat arbete. Detta var en grundläggande åsikt under diskussionerna om hur lantbrukaren kan uppvärderas. Att tala om stöd och bidrag är moraliskt förödande och ger en felaktig bild utåt. I sammanhanget bör ”ersättning” eller ”lön” användas i stället.

Bland övriga synpunkter kring böndernas status:

”Det finns en större vilja att stödja lokala bönder än bönder i allmänhet, det gäller att hitta former för att göra ett lokalt stöd möjligt.”

”Använd en del av jordbruksstödet för att bygga upp nätverk.”

”Det vore bra om staten satte ett pris på konkreta saker inom naturvården, till exempel ett visst antal kronor per storspov.”

”Det ger bra poäng att arbeta tillsammans med organisationer, till exempel Naturskyddsföreningen. Det ger bra ambassadörer för det ekologiska lantbruket.”

”Försök få med restaurangnäringen på tåget – få dem att intressera sig för, och marknadsföra, matens ursprung.”

”Utbilda/informera journalister, så att de inte skriver ”bidrag” och skriver negativt om jordbrukspolitiken för att de inte förstår den.”

”Lär känna journalister lokalt; journalister slår som regel inte på dem de känner.”

”Lansera korta ord, som fungerar i rubriker, och som kan ge rätt uppfattning.” (Apropå problemet att ”stöd” är kortare än ”ersättning”.)

”Förenkla regler och handläggning, så att tjänstemän på länsstyrelser och andra myndigheter kan vara ute på fältet och bidra med idéer. I dag är det för låg status att vara handläggare.”

”Ett problem är att människor inte lärt sig acceptera att det kostar att producera mat. Mat ska i första hand vara billigt.”

Urban Emanuelsson: ta en bit i taget!

Urban Emanuelsson hade som uppgift att reflektera över förslagen. Han började med att konstatera att det varit en spännande diskussion, med många redovisade idéer. Det gäller att vara tålmodig, menade Urban Emanuelsson. – När jag var ung pratade min farfar alltid om hur spännande det var med svampplockning. Jag brydde mig inte. Men vid 48 års ålder blev jag plötsligt fast! Vi måste arbeta på lång sikt. Det är trösterikt att veta att man inte behöver äta hela elefanten på en gång.

Urban Emanuelsson konstaterade att det trots allt går framåt. Dagens diskussion, med sin optimistiska ton och ambitiösa idéer, hade inte varit tänkbar för några år sedan.

När det gäller att locka allmänheten, konsumenterna, gäller det att hitta nya grepp. Ett sätt kan vara, som också framfördes i diskussionen, att samarbeta med kulturen. – Jag har själv gjort vandringar tillsammans med kulturhistoriker, och fått bra respons från deltagarna. Djur och växter, liksom kyrkan i byn,

finns där för att bönder så länge arbetet på dessa marker.

Matprogram på teve är en bra väg, det är bara att sätta igång och ringa till Tina och andra! "Naturbruk på teve" är också en bra idé – lobba för den! Även Internet är ett jätteviktigt medium. Web-kameror kan ge naturbilder hem till människor; bilder som de också lätt kan skicka vidare till sina vänner.

Skolan är viktig, inte minst för spridningseffektens skull. Barnen tjar på sina föräldrar när de väl fått en ny idé. – Mina barn ville bli vegetarianer. Jag blev jättearg, kor och får behövs ju för att bevara det öppna landskapet. Till slut fick vi kompromissa: de äter kor och får om jag låter bli grisar och kyckling, de gör ju inte samma nytta för det öppna landskapet.

För att få med barn och ungdom på tåget behöver man få in kunskaperna om livsmedelsproduktion i skolan. Även hos oss på SLU måste mycket göras, vi är dåliga inom detta område i dag.

När det gäller "icke-bönderna" som bor på landet, är dessa en otrolig kraft. Inte minst de sommarboende, som vill se en biologisk mångfald där de bor.

En dialog med organisationer som "Bo på lantgård" skulle kunna ge mycket.

Ett problem är att staten, samtidigt som de faktiskt satsar miljarder på naturvård, är så dåliga på att marknadsföra detta område. Vi ligger långt fram i Sverige med vår miljöersättning, men vi måste samtidigt ha klart för oss att detta inte är något statiskt; utvecklingen kommer att fortsätta, kraven kommer att öka. – Det bör vara en bra utveckling om bönderna själva kan arbeta mer med naturvården, och själva följa upp hur insatserna resulterar. Det skulle ge bönderna mer arbete och inkomster, samtidigt som kvaliteten bör kunna bli högre tack vare de närkunskaper bönderna har. Det är samtidigt viktigt att man blir belönad för sina insatser. Det måste bli ett högststatusjobb att arbeta med naturvård.

Urban Emanuelsson konstaterade till sist att livsmedelsproduktion måste värderas bättre. – Vi betalar hellre mycket för en bra bil än för en som bara var dyr att bygga. Så bör det vara även för livsmedel, hög kvalitet måste kunna få innebära ett högre pris. Men det finns en etablerad inställning att mat ska vara billigt. Här behövs en bättre insikt.

Bruno Nilsson tackade till sist organisatörerna och värdfamiljen på Linds gård för en intressant dag. – Jag tar med mig hur fantastiskt mycket vi faktiskt gör för natur och kultur. Nu måste vi marknadsföra detta bättre. Detta tar säkert tid – men samtidigt arbetar tiden för oss!

Deltagarlista

Föreläsare

Nilsson, Bruno	Akademiens sekr. VD	KSLA, Stockholm
Thunberg, Bo	Moderator	Ordförande i KRAV
Björklund, Thomas	Lantbrukare	Linds Gård, Södermanland
Källander, Inger	Ordförande	Ekologiska Lantbrukarna
Emanuelsson, Urban	Föreståndare	SLU, Centrum för Biologisk Mångfald, Uppsala
Ahnström, Johan	Konsulent	SLU, Centrum för uthålligt lantbruk, Uppsala
Hagberg, Thomas	Lantbrukare	Kaprifolkött, Bohuslän
Fahlbeck, Erik	Forskarassistent	SLU, Inst. för ekonomi, Uppsala
Kvarnbäck, Olle	Agronom	Hushållningssällskapet, Uppsala
Bergeå, Hanna	Forskningsassistent	SLU, Inst. för landskapsplanering, Uppsala

Deltagare

Asaad, Shaulah		Länsstyrelsen i Södermanlands län
Blom, Sofia		Jordbruksverket, Jönköping
Carlsson, Liss-Britt		Jordbruksverket, Jönköping
Dock Gustavsson, Ann-Marie	Regional rådgivare	Jordbruksverket, Jönköping
Forlin, Christina	Agronom/journalist	Ekologiskt Lantbruk, Kungsbacka
Frid, Göte		Jordbruksverket, Jönköping
Gardfjell, Maria		Coop Sverige, Stockholm
Hansson, Kurt	Lantbrukare	Eco Trade AB, Sala
Höök, Karin	Akademiagronom	KSLA, Stockholm
Johansson, Lars Birger	Lantbrukare	Fröshults Prästgård, Enköping
Larsson, Anna-Karin		Länsstyrelsen i Södermanlands län
Lundin, Emma	Handläggare	Jordbruksverket, Jönköping
Lundström, Britta		Jordbruksverket, Jönköping
Pearson, Monica	Nutritionist	Livsmedelsverket, Uppsala
Pehrson, Inger	Agronom	Palustre HB, Holm
Sillén, Maria	Agronom	Länsstyrelsen i Örebro län
Stenström, Anders	Qvarnmästare	Berte Qvarn, Slöinge
Strömberg, Anita	Toxikolog	Livsmedelsverket, Uppsala
Thuvesson, Daphne	Redaktör	SLU, Uppsala
Ullvén, Karin	Redaktör	CUL, SLU, Uppsala
Wallenhammar, Ann-Charlotte		Hushållningssällskapet, Örebro

Förteckning över tidigare utgivna nummer

År 2001; Årgång 140

- Nr 1 Sälen – resurs eller problem
- Nr 2 Skogliga konsekvensanalyser 1999
- Nr 3 Framtida möjligheter till ökat utnyttjande av naturresurser
- Nr 4 Verksamhetsberättelse 2000 Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien
- Nr 5 Landskapet: restprodukt eller medvetet skapat?
- Nr 6 Ecologically Improved Agriculture – Strategy for Sustainability
- Nr 7 Sverige i det europeiska samarbetet
- Nr 8 Bekämpningsmedel i vatten – vad vet vi om förekomst och effekter?
- Nr 9 Odlingssystem, växtnäring och markbördighet – 18 års resultat från en tidigare ej uppgödslad jord
- Nr 10 Svenska fiskets framtid och samhällsnytta
- Nr 11 Vem sätter värde på den svenska skogen? – Trämekanisk framsyn
- Nr 12 Nutrition och folkhälsa i EU-perspektiv och Miljöpåverkan och framtidens matvanor och Framtidens mat i framtidens kök
- Nr 13 Konkurrenskraftig virkesförsörjning– ett kraftprov för skogsteknologin!
- Nr 14 Fritidsodlingens och stadsgrönskans samhällsnytta
- Nr 15 Debatt – Hur kan marknad och miljö förenas? Exemplet spannmålsproduktion

År 2002; Årgång 141

- Nr 1 Genteknik – en skymf mot Gud eller nya möjligheter för mänskligheten?
- Nr 2 Genmodifierade grödor. Varför? Varför inte? – Genetically Modified Crops. Why? Why Not?
- Nr 3 Skogsfrågor i "Konventionen om biologisk mångfald"
- Nr 4 Mindre kväveförluster i foderodling, foderomvandling och gödselhantering!
- Nr 5 Bondens nya uppdrag och Shaping U.S. Agricultural Policy
- Nr 6 Verksamhetsberättelse 2001
- Nr 7 Sustainable forestry to protect water quality and aquatic biodiversity
- Nr 8 Foder – en viktig länk i livsmedelskedjan!
- Nr 9 Fortbildning för landsbygdsutvecklare
- Nr 10 Hållbart jordbruk – kunskapssammanställning och försök till syntes
- Nr 11 Närproducerad mat. Miljövänlig? Affärsmässig? Djurvänlig?
- Nr 12 Nya kunskaper inom bioteknik och genetik för nya tillämpningar på husdjur SAMT Fria Varuströmmar – konflikt med djur- och folkhälsa? Vilka möjliga utvägar finns? SAMT Exempel på verksamhet inom Jordbruksverket
- Nr 13 Bland skärgårdsgubbar och abborrar på Möja
- Nr 14 EU och EMU – broms eller draghjälp för skogen?
- Nr 15 Hur kan skogsbruk och kulturmiljövård förenas?
- Nr 16 Vilket kött äter vi om 10 år? Rött, vitt, svenskt, importerat? Vi får det samhälle vi äter oss till!
- Nr 17 Avsättning av skogsmark

År 2003; Årgång 142

- Nr 1 Det sydsvenska landskapet, framtidsvisioner och framtidsatsningar SAMT Idéer för framtidens skogslandskap
- Nr 2 Viltets positiva värden
- Nr 3 Inför toppmötet i Johannesburg
- Nr 4 Kapital för landsbygdsföretagare
- Nr 5 Kompetensförsörjningen i svenskt jordbruk
- Nr 6 Fiskets miljöeffekter – kan vi nå miljömålen?
- Nr 7 Verksamhetsberättelse 2002
- Nr 8 De glesta strukturerna i den globala ekonomin – kunskapsläge och forskningsbehov
- Nr 9 Tro och vetande om husdjurens välfärd (Enbart publicerad på www.ksla.se)
- Nr 10 Svenska satsningar på ökad träanvändning (Enbart publicerad på www.ksla.se)
- Nr 11 Kapital för landsbygdsföretagare (Enbart publicerad på www.ksla.se)
- Nr 12 Feminisering av Moder natur? Östrogen i naturen och i livsmedel
- Nr 13 Crop and Forest Biotechnology for the Future
- Nr 14 Landskap och vindkraft – i medvind eller motvind (Enbart publicerad på www.ksla.se)
- Nr 15 Lantbrukskooperationen – Hållbar företagsidé eller historisk parentes
- Nr 16 Utvecklingen i Polen
- Nr 17 Mid Term Review Vad händer i Sverige när EU ändrar jordbrukspolitik?
- Nr 18 Soil and surface water acidification in theory and practice
- Nr 19 Skogsindustrins råvaruförsörjningskedja – pågående utveckling och utblickar mot andra branscher
- Nr 20 CAP och folkhälsan
- Nr 21 Vilda djur i stadsmiljö – Tillgång eller problem? –
- Nr 22 Översvämningar och dears orsaker
- Nr 23 Sötvattenfisk – Framtidens resurs (Enbart publicerad på www.ksla.se)
- Nr 24 Mat med mervärden – Goda affärer (Enbart publicerad på www.ksla.se)
- Nr 25 Hur planeras boendet på landsbygden? och Trädgården som rekreation och terapi (Enbart publicerad på www.ksla.se)
- Nr 26 Det nya uppdraget – högre utbildning för landsbygd och landskap (Enbart publicerad på www.ksla.se)
- Nr 27 Hör göken han gal – Hur kan ekologiskt lantbruk och samhället gynna den biologiska mångfalden? (Enbart publicerad på www.ksla.se)

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademiens Tidskrift (KSLAT) har, under olika namn, utkommit sedan 1813, då akademien grundades. Från och med 1994 utges KSLAT som en nummerad serie av skrifter (15–20 häften/år) med egna titlar. Innehållet består huvudsakligen av dokumentering från akademiens sammankomster konferenser och seminarier – även debattnummer förekommer – och speglar akademiens verksamhetsområde; de areella näringarna och till dessa knutna verksamheter.

Prenumerationspris 350 kr/år.

Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien
Drottninggatan 95 B, Box 6806, 113 86 Stockholm
Tel 08-54 54 77 00, Fax 08-54 54 77 10, Postgiro 18 32 80 - 7